

VRAGEN EN ANTWOORDEN OVER HET ASN-NOVIB MICROKREDIETFONDS

1. Rendement voor de belegger

Het ASN-Novib Microkredietfonds behaalt goede rendementen. Hoe komt dat?

- De portefeuille is van uitstekende kwaliteit. De microkredietinstellingen waaraan het fonds leningen verstrekt, lossen deze in de meeste gevallen op tijd af. Ook betalen ze volgens afspraak rente aan het fonds. Er doen zich niet veel 'probleemkredieten' voor, wat ook blijkt uit het lage niveau aan voorzieningen die het fonds hoeft te treffen.
- Het fonds verstrekt ook leningen in andere valuta's dan de euro. Het verstrekt veel leningen in US-dollars of daaraan gerelateerde valuta's. Dit kan leiden tot verliezen. Het fonds beperkt deze verliezen door valutarisico's van de hoofdsom volledig af te dekken in US-dollars en enkele andere valuta's, voor zover mogelijk. Maximaal 20% van het uitstaande vermogen is niet afgedekt; dit betreft vooral deelnemingen. De rente-inkomsten zijn in de meeste gevallen niet afgedekt. De voordelen van afdekken van de rente-inkomsten wegen namelijk niet op tegen de nadelen ervan, met name de kosten.
- Het ASN-Novib Microkredietfonds leent geld uit aan microkredietinstellingen. Als het gaat om leningen in euro's en dollars, vraagt het fonds daarvoor een rente van 6 tot 9%. Als het fonds een lening in een lokale valuta verstrekt, rekent het een opslag voor het risico van devaluatie van de munt.
- Het ASN-Novib Microkredietfonds heeft geen eigen personeel in dienst, maar maakt gebruik van een externe projectbeheerder. Deze verzorgt ook voor andere fondsen de leningen aan en deelnemingen in microkredietinstellingen. Daarmee houdt het fonds de kosten laag.
- De ASN Bank vraagt de projectbeheerder goede deals tot stand te brengen, terwijl hij de sociale aspecten die de basis zijn van het fonds, niet uit het oog verliest.

Dreigen de rendementen van het fonds niet af te nemen als microkredietklanten in problemen komen?

- De microkredietinstellingen waarin het ASN-Novib Microkredietfonds investeert of waaraan het leningen verstrekt, worden ook geselecteerd op hun kredietmethoden. Zij moeten aantonen dat zij de terugbetaalcapaciteit van hun klanten goed kennen en de microkredieten afstemmen op de situatie van hun klanten. Zij moeten hun klanten beschermen tegen teveel schulden.
- Het ASN-Novib Microkredietfonds heeft een zeer goed gespreide portefeuille. De microkredietinstellingen waarin het fonds investeert, hebben op hun beurt ook gespreide portefeuilles. Als er eindklanten – mensen die microkredieten ontvangen – in problemen komen door natuurrampen of politiek geweld, treft dat altijd een beperkt deel van de portefeuille.
- Het ASN-Novib Microkredietfonds werkt met microkredietinstellingen die efficiënte methoden hebben om klanten met problemen te helpen aan hun verplichtingen te voldoen.

2. De sociale impact van microkredieten

Is het niet zo dat microkrediet soms juist meer armoede veroorzaakt?

Kredieten veroorzaken problemen als ze worden verstrekt aan mensen die ze niet (kunnen) gebruiken voor een activiteit die meer oplevert dan de rente en de aflossing. Neem de Ethiopische vrouw die een krediet kreeg om een os aan te schaffen. Daarmee kon zij land van anderen bewerken tegen een vergoeding. Die was voldoende om het krediet af te lossen en geld over te houden om van te leven. Zij kocht echter geen os, maar twee geiten. Die leverden melk voor haar ondervoede kinderen. De melk die overbleef, kon ze verkopen. De rest van het geld besteedde ze aan een deken, wat kleren en andere hoogst noodzakelijke dingen. De melk van de geiten leverde echter lang niet genoeg op om het krediet op tijd terug te betalen. Daarom bedelde de vrouw dagelijks om haar financiële verplichtingen na te komen.

Succesvolle microkredietinstellingen verstrekken geen krediet aan mensen die daarmee nog verder in de armoede wegzakken. Alleen goed ontworpen, goed uitgevoerde kredietprogramma's kunnen leiden tot positieve ontwikkeling. Het ASN-Novib Microkredietfonds doet er alles aan om alleen te werken met instellingen die de juiste methoden gebruiken. Als instellingen nog niet helemaal de juiste manier van werken hebben, wijst de projectbeheerder, Triple Jump, hen daarop en begeleidt hen naar een meer verantwoorde werkwijze.

Worden de klanten van de microkredietinstellingen beschermd door krediet-registratiebureaus?

Er is ongetwijfeld een kans dat klanten de ene lening aanvragen om de andere af te lossen. Die kans is groter als een kredietregistratiebureau ontbreekt of als microkredietinstellingen geen gebruikmaken van zo'n bureau. Er zijn geen wetenschappelijke gegevens over de precieze aard en de omvang van te grote schulden. Vaststaat dat minder goede microkredietinstellingen onvoldoende nagaan of hun klanten kredieten echt (kunnen) gebruiken voor een activiteit die inkomen genereert, en niet om schulden af te lossen. Bij de beoordeling van een instelling besteedt het ASN-Novib Microkredietfonds altijd aandacht aan dit aspect van de kwaliteit van de portefeuille.

Zijn er bewijzen dat microkrediet echt armoede opheft?

Dorine Putman, lid van de investeringscommissie van het ASN-Novib Microkredietfonds, heeft in samenwerking met HIVOS een impactstudie gedaan in Sri Lanka. Daarbij bestudeerde zij het effect van microkrediet op twee groepen vrouwen. De ene groep kreeg alleen krediet. De andere groep ontving, behalve het krediet, ook hulp bij het ondernemen. Uit de studie bleek duidelijk dat een krediet gecombineerd met advies meer effect heeft op het welzijn van de klant en haar familie, dan een krediet zonder hulp.

De studie vergeleek ook de activiteiten van mensen die wel een krediet hadden aangevraagd maar nog niet hadden ontvangen (de controlegroep) met die van mensen die al enkele jaren krediet kregen. Daaruit bleek dat een krediet significante verbeteringen tot gevolg had, maar niet bij iedereen. Er zijn ook vele andere internationale studies gedaan naar de effecten van microkrediet, zoals bijvoorbeeld

beschreven in de [Focus Note Financial Inclusion and Development](#) van CGAP uit april 2014. Deze geeft aan dat kredieten voor kleine bedrijven positief uitwerken, maar dat de bredere effecten op het welzijn van het gezin niet algemeen bewezen kunnen worden.

Microkrediet is dus geen tovermiddel. Er moeten nog allerlei andere zaken verbeteren om de spiraal van armoede echt te kunnen doorbreken. Hoewel de impact van microkrediet vaak wordt overschat, zijn wij ervan overtuigd dat microkrediet mensen een kans geeft die zij daarvoor niet hadden. Maar dat mensen een kans krijgen, is nog geen garantie voor succes. In onze ogen is beleggen in microkrediet beslist geen zeepebel, maar wij zijn realistisch over wat het mogelijk maakt.

Microkrediet wordt vaak gebruikt voor bedrijfjes die nauwelijks werkgelegenheid creëren. Dat zijn vaak bedrijfjes van vrouwen. Is dat zinvol?

Microkredieten worden vaak verstrekt aan mensen die – uit pure armoede en omdat zij geen baan hebben – zich in leven houden met ‘inkomen genererende activiteiten’. We noemen dat eigenlijk niet een bedrijfje of onderneming. Het zijn vaak vrouwen die zulke activiteiten uitvoeren. Als zo’n vrouwenactiviteit dankzij microkrediet wordt uitgebreid, levert dat niet altijd direct groei van een bedrijf op. Maar het kan wel een brede impact hebben, bijvoorbeeld doordat de gezinsleden beter worden gevoed en de kinderen naar school kunnen gaan. De vrouw heeft meer zeggenschap over haar eigen leven en het aantal geboorten daalt.

Naar aanleiding van de grootste impactstudie ooit, die in Bangladesh is gedaan, schreef [The Economist op 19 april 2014](#): microkrediet helpt de armen echt. Als zij geld lenen leidt dat tot meer persoonlijke uitgaven, meer huishoudelijke bezittingen, meer werkgelegenheid en meer scholing voor kinderen. De studie laat ook zien dat vrouwen er meer profijt van hebben dan mannen. Als een man 10% meer leent, leidt dat gemiddeld tot 0,04% meer uitgaven in het gezin en 0,18% meer werkgelegenheid. Als vrouwen 10% meer lenen, leidt dat tot anderhalf keer zoveel gezinsuitgaven en bijna driemaal zoveel werkgelegenheid.

In de praktijk blijkt dat vrouwen meestal niet hun bedrijf laten groeien, maar meerdere bedrijfjes naast elkaar opzetten. Dat maakt hun bedrijfsresultaat onzichtbaar, maar het zorgt wel voor een veilige spreiding. Dat vrouwen zo voorzichtig zijn en anders ondernemen dan mannen heeft een duidelijke oorzaak: zij voelen zich, veel meer dan mannen, verantwoordelijk voor het voeden en grootbrengen van de kinderen. Voor het ASN-Novib Microkredietfonds is hulp aan deze vrouwen via microkrediet dan ook een volstrekt gelegitimeerde activiteit. We geven vrouwen de kans zich los te maken van de lokale geldschieters die hun woekerrentes berekenen. Daarmee leveren we een bescheiden bijdrage aan de verlichting van armoede. Daarnaast proberen wij ook een deel van de portefeuille te sturen naar echte kleine bedrijven die wel meer banen genereren.

Hoe garandeert het ASN-Novib Microkredietfonds dat zijn sociale prestatie zo groot mogelijk is?

Voor ieder kredietvoorstel maakt de projectbeheerder, Triple Jump, een analyse van de sociale prestaties van de betreffende microkredietinstelling. Dat betekent dat vooraf de

sociale missie van de instelling wordt beoordeeld. Wie zijn de klanten, hoeveel klanten zijn vrouw en wonen de klanten in verafgelegen gebieden? Onderschrijft de microkredietinstelling de doelstellingen van de Smart Campaign (een campagne voor uitgangspunten ter bescherming van klanten) voor een eerlijke, transparante kredietverlening? Zijn er goede klachtenprocedures? Is de gevraagde rente niet hoger dan redelijk? Is het salaris van de directie niet buitensporig? Triple Jump voorziet alle kredietvoorstellen van een gestandaardiseerd rapport over de sociale prestaties van de kredietinstelling. Ieder kredietvoorstel wordt beoordeeld op zowel financiële als maatschappelijke aspecten.

3. Microkrediet naast sparen en verzekeren

Microkrediet is geen wondermiddel. De andere twee financiële diensten, sparen en verzekeren, zijn zeker zo belangrijk. Waarom dan toch alleen aandacht voor microkrediet?

Arme mensen kunnen alleen uit de spiraal van armoede komen als zij de kans krijgen op een veilige manier te sparen. Wereldwijd gaan traditionele banken ervanuit dat arme mensen niet kunnen sparen en dat zij alleen kapitaal kunnen krijgen via giften of kredieten. Dat is onterecht. Maar arme mensen kunnen wel degelijk sparen. Dat heeft een van de belangrijkste onderzoeksters van microfinanciering, Marguerite Robinson, uitvoerig beschreven in haar boek *The Microfinance Revolution*. En in [The New World of Micro Finance](#), dat u gratis kunt downloaden.

Ook verzekeringen helpen arme mensen wellicht meer dan leningen. Helaas zijn er nog geen verzekeringsproducten waarbij een verantwoord deel van de ingelegde premies ook echt ter beschikking komt om claims uit te betalen. Hier wordt wereldwijd hard aan gewerkt, zoals Stefan Dercon van de Universiteit van Oxford beschrijft in een [artikel](#) uit 2011.

Momenteel zijn bankieren en verzekeren via de mobiele telefoon in opkomst. Die maken het wellicht mogelijk de kosten zo te drukken dat er in ontwikkelingslanden een eerlijk verzekeringsproduct op de markt komt.

Als mensen in ontwikkelingslanden wel kunnen sparen, waarom zijn er dan geen goede spaarfaciliteiten voor hen?

De spaarproducten en de diensten van traditionele banken zijn onvoldoende afgestemd op kleine klanten. De banken zijn bijvoorbeeld al dicht wanneer de plaatselijke winkeltjes en bedrijven sluiten. Ze hebben onvoldoende kleine kantoortjes waar klanten aan het eind van de dag snel geld kunnen storten. Het ontbreekt aan een simpele identiteitscontrole, zonder dure identiteitskaarten die alleen via corruptie te verkrijgen zijn. Het aanbod van spaarproducten met variabele en vaste rente is beperkt. De traditionele banken hebben de marktwaarde van spaarproducten voor arme mensen nog niet ontdekt en investeren niet in aanpassingen. Daardoor hebben arme mensen niets aan de normale spaardiensten van de banken.

Waarom nemen microkredietinstellingen, niet-gouvernementele organisaties en coöperaties deze taak dan niet op zich? Het probleem is dat zij geen vergunning hebben

om hun klanten spaarprogramma's te bieden. Zij bedienen weliswaar de kleine klanten, maar mogen alleen spaargeld innemen als hun organisatie is gereguleerd. Regulatie is pas mogelijk als een instelling langere tijd met succes kredietprogramma's uitvoert en een volwassen managementinformatiesysteem heeft. Zo beschermt de wet kleine spaarders.

Veel microkredietinstellingen waaraan het ASN-Novib Microkredietfonds leningen verstrekt, hebben nog geen vergunning voor spaarprogramma's. Onze projectbeheerder Triple Jump assisteert hen om die vergunning zo snel mogelijk te krijgen.

Spaarprogramma's zijn namelijk zowel in het belang van de eindklanten als van de microkredietinstellingen zelf. Want als zij kapitaal van spaarders aantrekken, betalen ze daarvoor meestal een lagere rente dan op de kapitaalmarkt.

4. Rente

Vragen de microkredietinstellingen waarin het ASN-Novib Microkredietfonds investeert, redelijke rentes aan hun klanten?

Wat is een redelijke rente? Dat is enerzijds een rente die de micro-ondernemer voldoende middelen overlaat om fatsoenlijk te leven. Anderzijds moet de rente voldoende zijn om de kosten van de kredietinstelling te dekken. De kosten voor microleningen zijn hoger dan voor normale kredieten. Kunnen microbedrijven deze kosten wel opbrengen?

Triple Jump, de projectbeheerder, heeft een "rentestoplicht" ontwikkeld om te bepalen of een microkredietinstelling een fatsoenlijke rente vraagt. Elke microkredietinstelling waarin het ASN-Novib Microkredietfonds zou kunnen investeren, wordt hierop beoordeeld. Als een kredietinstelling een hogere rente vraagt dan andere instellingen in dezelfde omgeving voor dezelfde soort kredieten, dan krijgt de aanvraag rood of oranje licht. Bij rood licht behandelt het investeringscomité de kredietaanvraag niet. Bij oranje licht moet Triple Jump onderbouwen waarom niet alle kredieten van de aanvragende kredietinstelling een groen licht hebben gekregen. In deze gevallen kan het investeringscomité toch een positief advies geven. Het stelt dan altijd als voorwaarde dat de kredietinstelling werkt aan verlaging van de rente. Bovendien wordt de looptijd van de lening van fonds aan de instelling beperkt tot twee jaar. Daarna wordt geëvalueerd of de rente voldoende omlaag is gegaan. Is dat niet het geval, dan geeft het fonds de instelling geen nieuwe lening.

Hoe hoog is de gevraagde rente?

De rentes zijn altijd veel hoger dan wij in Nederland gewend zijn. Waarom is die rente op microkrediet zo hoog?

- *Om meer microkredieten te kunnen uitzetten, moet een microkredietinstelling winst maken*

Er is veel vraag naar microkredieten. Maar microkredietinstellingen kunnen alleen uitbreiden als zij winst maken, zodat hun balans gezond blijft. Instellingen zoals het ASN-Novib Microkredietfonds stellen alleen geld ter beschikking als de kans groot is dat zij dat terugkrijgen. En die kans is groter als microkredietinstellingen zelf over een gezonde buffer beschikken. Die buffer krijgen zij door winst te behalen en door

eigen vermogen aan te trekken. Daar betaalt de kleine klant inderdaad voor. Hoe harder de microkredietinstelling groeit, hoe harder het eigen vermogen mee moet groeien. Daar staat tegenover dat er dan ook meer geld ter beschikking komt voor microkredieten.

- *De kosten zijn hoog, vooral die van kleine microkredieten*
Microkredietinstellingen moeten rentes vragen die hoog genoeg zijn om hun kosten te dekken. Dat zijn de normale kapitaalskosten en opslagen ter compensatie voor eventuele wanbetaling. Daarnaast heeft een microkredietinstelling transactie- of afhandelingskosten. Deze komen voort uit alle handelingen die de instelling voor een klant verricht. Bij heel lage bedragen zijn de afhandelingskosten relatief hoog. Dat komt tot uiting in de rente.
- *De noodzakelijke ondersteuning van klanten is duur*
Veel microkredietinstellingen ondersteunen hun klanten met adviezen en bijzondere service, vooral bij groepsleningen. Dat brengt extra kosten met zich mee. Kleine ondernemers in ontwikkelingslanden kunnen vaak zelf de discipline niet opbrengen om het geld dat voor aflossing nodig is, te sparen. Nog veel van hun basisbehoeften zijn onvervuld en de sociale druk van de omgeving om te delen is groot. Zij kunnen daardoor zelfs een klein bedrag (bijvoorbeeld één euro per dag voor schuldaflossing en rente) niet vasthouden. Dat betekent soms dat een medewerker van de microkredietinstelling zelf moet langskomen om het bedrag voor aflossing in ontvangst te nemen. Die service jaagt de kosten enorm op. De microkredietinstelling moeten er in zulke gevallen zelfs op toelagen. Microkredietinstellingen moeten hoge rentes vragen om de hoge kosten van ondersteuning te compenseren. Dan is de keuze dus: alles of niets.
- *Past de rente wel bij de marges van het microbedrijf?*
Microkredietinstellingen lenen geld aan diverse soorten klanten. Daar vragen zij ook diverse tarieven voor. Een lening voor zaaigoed heeft een langere looptijd en een ander risico dan een krediet om een partij vis te kopen die binnen een dag wordt verkocht. Soms laten microkredietinstellingen de ene soort klant iets teveel betalen om de andere soort klant ook te kunnen bedienen. Een vrouw die elke dag van de groothandelaar sinaasappels kocht en hem daar 's avonds 10% rente over betaalde, zou al dolblij als zij van de microkredietinstelling mag lenen tegen 0,25% per dag. Dat zou weliswaar een rente van 90% op jaarbasis zijn, maar zij zou dat ervaren dat als een enorme verbetering ten opzichte van de 3600% die zij eerst betaalde aan de groothandelaar. Die betaalde zij immers iedere dag maar weer 10%. Een boer kan echter nooit 180% rente betalen. En een timmerman die een houtbewerkingsapparaat op krediet koopt, evenmin. Microkredietinstellingen proberen kredieten aan te bieden die aantrekkelijk zijn voor hun klanten en ook bijdragen aan hun eigen winst.

Waarom zijn microkredietinstellingen niet transparant over rente?

Helaas spannen nog te weinig microkredietinstellingen zich voldoende in om hun klanten op een transparante manier duidelijk te maken hoe hoog de kosten echt zijn. De ASN Bank wil dat de microkredietinstellingen transparanter worden. Dat is niet eenvoudig, want zij zijn bang dat zij het verliezen van concurrenten die niet open zijn

over de rente. Via onze projectbeheerder proberen wij samen met andere fondsen die transparantie af te dwingen, maar dat kost tijd. De afgelopen jaren zijn wel veel meer microkredietinstellingen doordrongen van de noodzaak transparant te zijn over de voorwaarden van hun kredietverlening en zij handelen daar ook naar.

Zijn de kleine ondernemers die geld lenen, beter af als het ASN-Novib Microkredietfonds een lager rendement zou behalen?

Als het ASN-Novib Microkredietfonds aan microkredietinstellingen een lagere rente zou vragen, dalen de reserves van het fonds. Daarmee wordt de ruimte voor eventuele tegenvallers kleiner. De microkredietsector moet financieel gezond zijn in het belang van alle betrokkenen. Alleen dan zijn de eindklanten – de kleine ondernemers in ontwikkelingslanden die geld lenen – ervan verzekerd dat zij toegang hebben tot krediet.

Wanneer het ASN-Novib Microkredietfonds een lagere rente zou vragen, leidt dat waarschijnlijk niet tot een daling van de rente die de klanten van de microkredietinstellingen moeten betalen. De hoogte van deze rente wordt veel meer door andere factoren bepaald.

5. De portefeuille van het ASN-Novib Microkredietfonds

Waarin belegt het ASN-Novib Microkredietfonds precies?

In het jaarverslag en halfjaarbericht van het ASN-Novib Microkredietfonds staan alle leningen vermeld. U vindt deze verslagen op asnbank.nl/jaarverslagen.

Het ASN-Novib Microkredietfonds leent geen geld uit aan willekeurige microkredietinstellingen. Wij beoordelen alle instellingen kritisch op onder meer de volgende punten:

- de omvang van de kredieten: hoe kleiner de kredieten, hoe socialer de instelling;
- de doelgroep, waaronder het percentage vrouwen dat klant is;
- de maatregelen van de instelling om haar klanten te beschermen;
- de transparantie van de instelling, bijvoorbeeld over de rente;
- de inspanning om moeilijke doelgroepen op het platteland te bereiken;
- milieuaspecten.

Wij sluiten instellingen niet uit omdat hun rente een bepaalde hoogte heeft. Maar wij accepteren nooit een microkredietinstelling die woekerrentes vraagt om de aandeelhouders te spekken.